

זאב ז'בוטינסקי
לאומיות ליברלית
כרך ב

עורך ראשי:
אריה נאור

מכון ז'בוטינסקי בישראל
מרכז מורשת מנחם בגין
תל אביב, תשפ"ג

עורכת לשון:
נילי לנדסברגר

המפה בכריכה הפנימית מתוך: אטלס, בעריכת ז. ז'בוטינסקי וד"ר ש. פרלמן,
חברת "הספר", לונדון – ה. וגנר את א. דבס, ליפסיה, תרפ"ו (1925)

©

Tel-Aviv 2023

מכון ז'בוטינסקי בישראל

The Jabotinsky Institute in Israel

www.jabotinsky.org

דוא"ל: office@jabotinsky.org

Printed in Israel

מסת"ב 978-965-416-041-4 ISBN

עיצוב הסדרה והעטיפה: תחיה רוזנטל, ירושלים

סדר ועימוד: אירית נחום

לוחות והדפסה: דפוס אופסט שלמה נתן בע"מ

מפתח: אריאלה שקדי

תוכן העניינים

7 פתח דבר

9 מבוא

זהות לאומית, ייחוד תרבותי, גזע ושוויון

מן הצד: על שאלת הלאומיות 79

כור ההיתוך 96

מחוץ לתור 105

שפה עממית ולאומית 117

רשימות ללא כותרת: [על שאלת העיקרון הלאומי בחגיגת היובל

של השחקנית האוקראינית מריה זנקובצקיה] 124

לקח יובלו של שבצ'נקו 130

על לשונות ושאר דברים 140

סטרובה ושאלת אוקראינה 152

'דמוקרטיה' ו'לאומיות' 163

מן היומן: המשרתים המתרפסים בגליציה 176

יהודים ורוסינים 179

אגדה 181

בחינה מחדש 191

מן הפחת אל הפח 200

על הסלאבופיליות 210

שוב על ועידת הסלאבים 223

על הליברליזם הרוסי 229

חסרי סבלנות 239

החוקה הולכת ונעשית מורכבת יותר 245

'משלנו' 250

רשימות ללא כותרת: [האם מותר לאנשי דת להשתתף בחיים

הפוליטיים?] 261

דמוקרטיה: זכויות ומוסר

269 רשימות ללא כותרת: על חשדות בהומוסקסואליות

275 Homo homini lupus

289 איני מאמין

298 זכות וכוח

311 ברפרוף: עוד שיחה בבית קפה

319 ברפרוף: [על הנשים הפמיניסטיות והסופראז'יסטיות]

324 על כרוב ומלכות

337 מפתח שמות ומושגים

vii תקציר אנגלי

פתח דבר

בכרך זה, השני בסדרה שעניינה לאומיות ליברלית, מתפרסמים מאמרים שכתב זאב ז'בוטינסקי על נושא זה בשנים 1904–1916. במקצת המאמרים יש בירור רעיוני שיטתי, ואחרים נדרשים להתרחשויות אקטואליות ומתוך פירוש המציאות עולה ההשקפה העיונית העקרונית. המאמרים דנים בסוגיות יסוד של זהות לאומית בזיקתה אל התרבות ובמיוחד אל הלשון, בזכות להיות שונה, בשונות הגזעית של העמים המאוזנת על ידי עקרון השוויון השולל את הגזענות ('גזעים עליונים וגזעים נחותים'), בלאומיות האוקראינית, בלאומיות הרוסית ובלאומיות הפולנית, בהפרדת רשויות השלטון, בחולשת המשטרים הדמוקרטיים לנוכח הלכי רוח פופוליסטיים וגזעניים, בצורך במרכיב מוסרי במדיניות ובבעיית הצביעות שיש ביחסים הבינלאומיים, ובלאומיות כביטוי של תודעת העצמיות של הפרט. בהקשרים שונים, המשקפים את המגוון הרחב של נושאי הגותו, עולים קווי היסוד של השקפת עולמו הממזגת לאומיות וליברליזם על יסוד אמונתו בקדושת האינדיבידואליות ובהצדקת השאיפה לחירות, חירות האדם וחירות העמים. תודת המערכת נתונה למרכז מורשת מנחם בגין על שיתוף הפעולה הפורה, המאפשר את הוצאתם לאור של כתבי ז'בוטינסקי במהדורה זו. תודתנו לעובדות הארכיון של מכון ז'בוטינסקי בישראל ובמיוחד לגב' אירנה ברדן, למתרגם פטר קריקסונוב, לחבר המערכת ד"ר אלירן זרד ולעורכת הלשון נילי לנדסברגר, שהשקיעו מאמץ מיוחד להביא בנוסח עברי את המאמרים הללו, שנכתבו בשני העשורים הראשונים של המאה הקודמת, על רקע מציאות גיאופוליטית שבחלקה עברה מן העולם ובחלקה, כמו בסוגיית אוקראינה ובסוגיית הפופוליוזם והכוחנות, עודנה אקטואלית.

המערכת

מבוא

זהות לאומית, ייחוד תרבותי, גזע ושוויון פרקים בהגותו של זאב ז'בוטינסקי על לאומיות ליברלית, 1904-1916

אני חסיד מושבע של כל לאומיות באשר היא,
ובלבד שיהיה חרות על דגלה שוויון זכויות לכול.
(‘חסרי סבלנות’, 1911)

כשנה וחצי לפני שהתפרסם המאמר רחב היריעה ‘על שאלת הלאומיות (תשובה למר איזגוייב)’, הפותח כרך זה של כתביו, התפרסם המאמר הקצר, ‘על הלאומיות’¹, ובו ז’בוטינסקי משווה את האנושות לתזמורת סימפונית, שבה כל עם כמוהו ככלי נגינה ייחודי. כל כלי מפיק צליל בגוון שונה, ו’ככל שהרכב התזמורת מגוון יותר, כן הסימפוניה שהיא מבצעת יפה יותר’. כשם שריבוי הכלים מאפשר הרמוניה מוזיקלית, כך ריבוי הלאומים מאפשר ‘רבגוניות והרמוניה בשביל איך-ספור אנשים בעלי אופי אינדיבידואלי, שאינם דומים איש לרעהו’. את המאמר חתם בהגדרת הלאומיות כ’ביטוי לאינדיבידואליות של העמים’². משמעות הגדרה זו היא, שהאינדיבידואליות היא מקור הלגיטימציה של הלאומיות בזירה הבינלאומית, כשם שהזהות האישית של כל פרט היא מקור הלגיטימציה של הזהות הלאומית בכל מדינה. כפי שנראה להלן, בתורת ז’בוטינסקי יש לאינדיבידואליות עליונות על קולקטיביות מכל סוג שהוא. לכן יסוד הלאומיות הוא בליברליזם, המעמיד את היחיד במרכז ורואה בו את תכלית הקיום האנושי. זוהי תמצית הלאומיות הליברלית.

במאמר ‘על שאלת הלאומיות’ הוא מפתח את רעיון האינדיבידואליות של העמים כיסוד של התפתחות התרבות והקידמה. הוא מותח ביקורת על היעדרה של הערכה מספקת לאינדיבידואליות לאומית:

1 ראו: זאב ז’בוטינסקי, ‘על הלאומיות’, לאומיות ליברלית א, תל-אביב: מכון ז’בוטינסקי בישראל, 2013, עמ’ 135-138.
2 שם, עמ’ 139.

העצמיות של כל עם היא אחת הפנינים באוצר הטבע הרבגוני, גם אם שפתו פראית ותרבותו בסיסית ביותר. ולא רק העם הזה עצמו צריך להוקיר את העצמיות הזאת, אלא יחד אתו, כזר מן הצד, צריך להעריך אותה גם כל אדם תרבותי: להעריך, להוקיר ולשמר, מבלי לחסוך כל קורבן למען שימור העצמיות הזאת – כדי שבעתיד יהיה אפשר לפתח תרבות מקורית וייחודית מאין כמוה מניצניה של תרבות שעתידה להיות נעלה.³

ב'ספור ימי' הוא כותב, כי שימור 'העצמיות של כל עם' ופיתוחה מתבטאים במימוש האינדיבידואליות של הלאומים, וזאת על יסוד עליונות היחיד על הקולקטיב שהוא משתייך אליו: 'בראשית ברא אלוהים את היחיד; כל יחיד הוא מלך השווה לרעהו – והרע מלך גם הוא'.⁴ כך במסגרת החברה המדינית, וכך גם במסגרת החברה הבינלאומית, אשר בה כל אומה אינדיבידואלית קודמת לאנושיות⁵ הקולקטיבית. במקביל למשפט 'בראשית ברא אלוהים את היחיד' הוא גם קובע: 'בראשית ברא אלוהים את האומה'. ו'אין סתירה' בין שני המשפטים הללו, כי את השני ניסח 'בניגוד לאלה הטוענים כי "בראשית" נבראה ה"אנושיות": "אני מאמין באמונה שלמה, כי בהתחרות בין שתי אלה [האומה והאנושיות], האומה קודמת; וכמו כן קודם היחיד לאומה'.⁶ הקדימה שמדובר בה כאן אינה רק כרונולוגית – הרי הקדימה הכרונולוגית של היחיד לציבור, כל יחיד וכל ציבור, מובנת מאליה, מאחר שכל ציבור מורכב מיחידים שהתאגדו לשם השגת מטרה מסוימת. החידוש בתורת ז'בוטינסקי הוא בעליונות האונטולוגית והמוסרית של כל יחיד על הציבור שהוא חלק ממנו. לכן שלל כל חובה של היחיד כלפי האומה ושיר הלל לחירות האדם ולרצונו החופשי:

חופשי נולדת, פטור מחוב כלפי מעלה ומטה [...] הרצון הוא מנהיגך, לאשר ינהלך תלך, ויהי דרכו הרה או שאולה, אם הוד ואם עוון, הילולה

3 'על שאלת הלאומיות', עמ' 94.

4 ראו: זאב ז'בוטינסקי, 'ספור ימי', אבטוביגורפיה, ירושלים: ערי ז'בוטינסקי (הוצאת ספרים), תש"ז, עמ' 38. 'ספור ימי' נכתב בעברית.

5 אנושיות כאן משמעה אנושות.

6 'ספור ימי', שם.